

YEDİKITA

AYLIK TARİH VE KÜLTÜR DERGİSİ
NİSAN 2022 - SAYI 164

YAYINCI
ÇAMLIÇA BASIM YAYIN VE TİC. A.Ş.

Adına İmtiyaz Sahibi AHMET TEMİZ
Yayın Yönetmeni (Sorumlu) KEMAL ERKAN
Yayın Editörü VEYSEL SEKMEN
Editörler R. KEMAL SUBAŞI
EMRE BOYACI
Dijital İçerik Editörü TUNAHAN KANICI
Yayın Danışmanları SELMAN SOYDEMİR
İBRAHİM COŞKUN
Tasarım SÜLEYMAN KÖKLÜ
Kurumsal İletişim İSMAIL GÜR - KEMAL AYDIN
MURAT SAFRAN
Web AURORA BİLİŞİM
Hukuk Müşaviri Av. ALİ ÇAVUŞOĞLU

KÜTÜPHANE VE ARŞİV

Çamlıca Araştırma Kütüphanesi
www.camlicakitap.org

YÖNETİM YERİ

Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A.Ş.
Bağlar Mah. Mimar Sinan Cad. No 54
Güneşli - Bağcılar / İSTANBUL
Sertifika No 46592

REKLAM

HÜSEYİN GÜNEY
huseyin.guney@camlicabasim.com

BASKI

Çamlıca Basım Yayın

YAYIN SÜRESİ-TÜRÜ

Aylık-Yerel Süreli
ISSN 1308-5379

AVRUPA (ALMANYA)

ENDER GMBH, Melatener Weg 18 - 50825 KÖLN
Tel. +49 221 690 58 90
www.camlicakitap.de / abone@camlicakitap.de

AVRUPA (HOLLANDA)

Çamlıca Kitap B.V. Bemmelseweg 67 6662 PE Elst-GLD
Holland info@camlicakitap.nl / www.camlicakitap.nl

YEDİKITA Dergisi'nin bütün yayın hakkı, Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A.Ş.'ye aittir. Dergide çıkan yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir. Yayınlanan reklamların her türlü mesuliyeti, sahiplerine aittir.

İRTİBAT VE ABONE

0850 811 9 811
abonemerkezi@camlicabasim.com
Yazı İşleri (0212) 657 88 00 - 7103
WhatsApp Hattı 0530 285 38 04

ÇAMLIÇA BASIM YAYIN VE TİC. A.Ş.

Ziraat Bank IBAN TR81 0001 0021 0550 7231 7750 02
Akbank IBAN TR60 0004 6011 9388 8000 0135 18

yedikita.com.tr editor@yedikita.com.tr

f i t y / yedikitadergisi

Yeni bir okuma deneyimi için
dijital sayılarımız
Çamlıca Kitap uygulamasında

Yedikitadan...

B

u ayki kapak konumuz, bir önceki kapağımızla bütünlük arz ediyor. Mart ayında kapağımıza taşıdığımız Abbasîler dosyası ve bu ayki Sicilya konumuzla bir kere daha

gördük ki dünya tarihinde İslâm fetihlerinin çok büyük ve müsbet bir rolü var. Özellikle de Orta Çağ'da, Doğu'nun sahip olduğu teknolojinin, yeni icat ve keşiflerin Batı'ya aktarılmasında bu askerî harekât, âdeta köprü olmuş.

"İslâmî kültür ve medeniyetin Batı'ya aktarılması" konusunda öncelik hep Endülüs'tedir. Ancak "İtalya'nın Endülüs'ü" diyebileceğimiz Sicilya, akıllara bile gelmez. Hâlbuki "çizme"nin ucundaki, Akdeniz'in bu en büyük adasında, izlerini günümüzde de görebildiğimiz ama unutulmuş, İslâmî bir geçmiş saklı.

Abbasî hilafetine bağlı Ağlebî emirlerinin fethettiği Sicilya'da Müslüman idaresi birkaç yüzyıl sürmüştü. Bu zaman zarfında Sicilyalılar, mimariden el sanatlarına, sulama sistemlerinden daha verimli tohumlara kadar pek çok yenilikle karşılaştılar. İçlerinden binlercesi İslâm'la müşerref oldu. Kurulan medreselerde yetişmiş âlimler, isimlerinin sonunda, "Sicilyalı" manasındaki "es-Sıkkilî" nisbesini kullandılar. Müslümanlardan sonra adaya hâkim olan Norman krallar da bir müddet buradaki sağlam idarî, ekonomik, askerî ve mimarî yapıyı korumuşlardı.

Bugün Sicilya denilince akıllara, Etna Yanardağı gelir de Etna'nın eteklerinde yatan şehitler bilinmez. Sahip olunan medeniyetin damgaları mesabesindeki mimari yapılardansa neredeyse eser kalmamıştır. Sicilya'da yine de bir katedralin sütununda Arapça yazılar görebilirsiniz. Yahut buranın kubbesini, bir Mağrip camisinin kubbesine benzetebilirsiniz. Veya duyduğunuz bir

kelime, bir şehrin ismi size tanıdık gelebilir.

Ramazan-ı Şerif ayınızı
ve Kadir Gecenizi
tebrik eder, istifadeli
okumalar dileriz...

içinde

NİSAN 2022
sayı

164

22-47

UNUTULAN BİR MEDENİYET

MÜSLÜMAN SİCİLYA

827-1091

KAYIHAN ÇAĞLAR

ekiler

8

AYIN GÜNÜ

YUNUS EMRE BOZOK

10

YAZIHANE

**MİR'ÂT'A YANSIYAN
RAMAZAN-I ŞERİF**

12

**KASTAMONU'DA
KAYIP BİR HAZİNE**

OSMAN DOĞAN

14

**KÂBE-İ MUAZZAMA
ÖRTÜSÜNDEKİ DEĞİŞİKLİK**

MUSTAFA SELİM KARABOĞA

48

TARİH AMBARI

MUSTAFA DEDELER

50

**EVLİYA ÇELEBİ'NİN
ŞAHİT OLDUĞU
KAFATASI AMELİYATI**

AHMET NAMIK KILIÇ

54

İSİMDEN MÜSEMMAYA

MEHMED BAĞ

56

KİTAP DOSTU

BİR ŞEHİD SADRAZAM

ASAF KEREM

63

BERCESTE

64

GEÇMİŞE DOKUNAN ELLER

**"İŞE NE KADAR ÖZEN
GÖSTERİRSEN,
O DA SANA O KADAR
DEĞER KATIYOR!"**

RÖPORTAJ: LEVENT İNAN

(TEKSTİL KONSERVATÖRÜ)

72

TARİHTEKİLER

**ANADOLU'DAN DÜNYAYA
AÇILAN LEZZET KAPISI DÖNER**

EMRE BOYACI

76

TESTGÂH

RAMAZANNÂME

AHMET SARBAY

78

BULMACA

SELMAN ASLAN

SİCİLYA'NIN FETİH KRONOLOJİSİ

Hulefâ-yı Râşidîn Devri

652: İlk sefer, Hz. Osman (r.a.) döneminde, Şam valisi Hz. Muaviye'nin (r.a.) donanma komutanı olarak görevlendirmiş olduğu Muaviye b. Hudeyc tarafından düzenlendi

Emevî Devri

669: Hz. Muaviye devri (r.a.)

682: Yezid bin Muaviye devri

704: Abdülmelik bin Mervan devri

705: I. Velid bin Abdülmelik devri (3 kez)

720: II. Yezid bin Abdülmelik devri (2 kez)

725: Hişâm bin Abdilmelik devri (8 kez)

Ağlebîler Devri

827: Emir I. Ziyâdetullah bin İbrahim devrinde (827– 838), Esed bin Furât, ilk olarak adaya çıktı

838: Emir Ağleb bin İbrahim devri (838–841)

841: Emir I. Muhammed bin Ağleb devri (841–856)

856: Emir Ahmed bin Muhammed devri (856–863)

864: Emir II. Muhammed devri (864–875)

875: Emir II. İbrahim bin Ahmed devri (875–902)

901: Emir Ebü'l-Abbas Abdullah bin İbrahim devri (901–903)

903: Emir Ebû Mudâr III. Ziyâdetullah bin Abdullah devri (903–909)

HADİS-İ ŞERİFLERİN TAMAMINI KİM BİLEBİLİR?

Meşhur hadîs âlimi İmam Ebû Zür'a (rah.), İmam Buhârî ve İmam Müslim ile aynı asırda yaşamıştır. İmam Müslim, *Salîh*'ini ona arz etmişti. Zehebî (rah.), İmam Ebû Zür'a hakkında "Seyyidü'l-Huffâz ve Muhaddisü Rey'dir." derdi.

Ebû Zür'a er-Râzî'ye Peygamber Efendimiz'den hadîs-i şerîf rivayet edenlerin adedi soruldu. Dedi ki:

"Onların tamamının adedini kim bilebilir? Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) Veda Haccı'nda 100 binden fazla sahabe, Tebûk Gazâsı'nda 70 bin sahabe bulunmuştur."

Bir adam, Ebû Zür'a er-Râzî'ye "Peygamberimiz'den sahih olarak sabit olan yalnız 4 bin hadis vardır, diyorlar." dedi. Ebû Zür'a cevaben dedi ki:

"Bunu kim dediyse Allah onun dişlerini söksün! Bu, zındıkların söyleyeceği sözdür. Peygamberimiz'in bütün hadislerini kim bilebilir? Peygamber Efendimiz (s.a.v.), ahirete irtihal ederlerken ondan hadis işiten ve rivayet eden en az 114 bin sahabe vardı."

Diğer rivayette de şöyle cevap verdi:

"Onu gören ve işiten 124 bin sahabe vardı." Adam:

"Ey Ebû Zür'a! Onlar neredeydiler ve nasıl işittiler?" diye sordu.

"Medineliler, Mekkeliler ve bu ikisi arasında yaşayan halk ve Arap Yarımadası'nın her tarafından gelen Araplardır. Sadece Veda Haccı'nda bulunan (114 bin) ashaba bak. Onların tamamı Resûlüllâh'ı gördüler ve sözlerini işittiler." diye cevap verdi.

Ateş yakmak için
kullanılan eski
kibritlerin
uçlarının eritilmiş
kükürte batırılmış
olduğunu, fakat
sadece çakmak
taşı veya ateşle
tutuşturu-
labildiğini;
1669'da Henning
Brandt adlı bir
Alman'ın fosforu
keşfetmesinden
sonra kükürtlü
çubukların fosforla
kaplanarak
bugünkü kibritin
kullanımına
başlandığını...

BİLİYOR
MUYDUNUZ?

HÂKİ RENGİ NEREDEN GELİYOR?

Yeşile yakın toprak tonunda olan “hâki” rengi ismini, Farsça toprak manasına gelen “hâk”ten alır. Hindistan’da yaşamış Persler, yani İran Farisîleri de toprak, toz manasındaki bu kelimeyi kullanmışlardır. (Urducadaki tozlu ya da toz renkli manasındaki “kaki” kelimesi de aynı kökten gelir.) Hindistan’ı işgal eden İngiliz askerî güçleri, bu tozlu belde de giydikleri askerî uniformalar için bu kelimeyi kullanmışlar. Kelimenin ilk harfi olan Arapça “hı” harfinin telaffuzuna uygun olması için “khaki” şekline dönüştürmüşlerdir.

KİM DAHA CÖMERT

Cömertliği ile meşhur olan Hâtem-i Tâî’ye sormuşlar: “Ey Hâtem. Cömertlikte hiç kimse seni geçebildi mi?”

“Evet. Tay kabilesinden yetim bir genç, beni geçti.” deyip anlatmış:

Bir gün ona misafir oldum. On koyunu vardı. Onlardan birini tutup kesti, etini güzelce pişirip bana ikram etti. Getirdiği tabakta koyunun beyni de vardı.

Onu yedim, çok hoşuma gitti.

“Vallahi, bu çok güzeldi.” dedim. Hemen dışarı çıktı. Meğer bütün koyunları tek tek kesip beyinlerini bana ikram etmek için hazırlıyormuş. Fakat ben koyunları kestiğini bilmiyordum. Gitmek üzere dışarı çıktığımda, gördüğüm manzara sonrasında bütün koyunlarını kestiğini anladım.

“Neden böyle yaptın?” diye sordum.

“Benim sahip olduğum bir şey senin hoşuna gidecek, ben de cimrilik yapacağım, ha! Böyle bir şey bizim için çirkin ve ayıp bir şeydir.” dedi.

“Ey Hâtem, sen ona ne verdin?”

“Üç yüz kırmızı deve ile beş yüz koyun.” dedi.

“Öyleyse sen ondan daha cömertsin.” denildi.

“Hayır, o daha cömert. Çünkü o, sahip olduğu her şeyi verdi. Ben ise sahip olduğumun ancak çok az bir miktarını verdim.” dedi.

AKÎDE LEZZETİ

Akîde Şekeri, Osmanlı saray âdetlerinden olup 16. asırdan günümüze gelen bir geçmişe sahiptir.

Akîde, “söz, bağlılık” manalarına gelen Arapça bir kelimedir. Yeniçerilere ulûfe dağıtılması sırasında ocağın iyi hâline ve devlete bağlılığına alâmet olmak üzere Asesbaşı veya Ocak Kapı Kethüdası eliyle Sadrazam ile Ocak Ağalarına “akîde şekeri” dağıtılması âdetti. Bu merasim, askerin akîdesinin iyiliği ve sağlamlığının bir delili olduğundan “akîde” adıyla anılırdı. Padişah ve yeniçeriler arasındaki memnuniyetin ve bağlılığın simgesi hâline gelen şeker, farklı kademedeki görevlilere farklı miktarda ikram edilirdi. Sadrazam’a 500, Yeniçeri Ağası’na ve Sekbanbaşı ile Ocak Kethüdası’na 200’er, Başçavuşa 50, Yeniçeri Kâtibi’ne 30, Turnacıbaşı’ya 20, Solakbaşılar ile Hasekilere 15’er, Orta ve Küçük Çavuşlara, Mehterbaşı, Talimhaneci vesaireye keza 15’er dirhem verilirdi.

İsimden Müsemmaya

صَانِجَاقْ

Bir Tabir

SANCAK

Sancak ve bayrak kelimeleri ikiz kardeşler. İkisinin aynı manada kullanıldığına sıklıkla rastlasak da aralarında temel bazı farklar vardır. Bayrak devleti temsil eder, sancak ise orduyu yahut ordunun birimlerini ifade eder. Bayrak ile selamlama yapılmaz lâkin sancak ile devlet başkanları selamlanır. Bayrak yün kumaştandır, sancak atlastan imal edilir. Bayrağın ebatları belli oranda büyük yahut küçük olabilir, sancak daima aynı boydadır.

Sancak ve bayrak sözcükleri, ortaya çıkış cihetinden de birbirine benzer. Sancak kelimesi Türkçe “sançmak” fiilinden gelir. Sancı sözcüğünün de kökü olan bu fiil, “yere saplamak, dürtmek” manasına gelir. Ucunda alâmet taşıyan uzunca bir mızrağın yere dikilmesinden hareketle söylenmiştir ki bayrak kelimesinin çıkış noktası da aynıdır. Aslı “batrik” yahut “batırak” olan bayrak kelimesi de “batırmak” fiili ile aynı köktendir ve sivri ucu yere saplanan uzunca bir mızrağın tepe kısmına çekilen alâmeti ifade eder.

Görüldüğü üzere bayrak ve sancak kelimeleri ortaya çıkarken üste takılan alâmetten ziyade o

alâmetin yerde sabit durmasını sağlayan direk, göz önünde bulundurulmuş. Eski Türkçede savaş için “sancış” kelimesinin kullanıldığını da dikkate alırsak sancağın, harbin en önemli unsurlarından biri olduğunu söyleyebiliriz.

Savaşta sancağı muhafaza etmek ve yere düşmesini önlemek, savaşın gidişatı için oldukça önemliydi. Sancağı taşıyan, harbi de tayin ederdi. Muharebede kumandanın sevkini, kudretini, dirayetini temsil eden sancak; giderek o sancağın altında savaşan askerlerin yaşadığı beldeler için de kullanılan bir kelime hâlini almıştır.

Osmanlı’da kaza ve nahiyelerin bağlı olduğu idarî birime sancak denirdi. Sancaklar, beylerbeyliğe bağlı idi. Meselâ Anadolu Beylerbeyliği’nin bünyesinde Kütahya, Saruhan, Teke, Hamideli gibi 14 adet sancak vardı. Şehzadelerin idarî manada tecrübe kazanmak için sancağa çıktıklarını göz önünde bulundurursak, Osmanlı idarî şemasında sancak kavramının ne kadar önemli olduğu görülecektir.

AKRÂBÂZÎN

Bir Eser Türü

AKRÂBÂZÎN

Geleneksel tıp ilminde; şifalı otların ne zaman, ne miktarda ve ne şekilde karıştırılacağını anlatan kitaplara bir tür ismi olarak akrâbâzîn denir. İlaç terkiplerinin doğru yapılması için elzem olan akrâbâzînler, eski zamanların başucu eserleriydi.

Grekçede “kitapçık” anlamına gelen “grafidion” kelimesi, Süryaniceye “grafâzîn” olarak geçmiştir. Bu kelime Arapçaya geçerken “akrâbâzîn” hâlini almıştır. Akrâbâzîn sözcüğünün günümüzdeki karşılığı “codex”tir. Batı dillerinde kodeks ile birlikte “pharmacopoeia” kelimesi de kullanılır.

Kelimenin çıkış noktasının kitapçık anlamına gelen grafidion olması tesadüf değildir. Zira akrâbâzînler, hekimlerin kolayca taşınması için küçük boyutta hazırlanırdı. Sarığın yahut kuşağın içinde, omuz çantalarında saklanan akrâbâzînler, ihtiyaç hâlinde hemen başvurmaya hazır; seyahate götürmeye de müsait olan eserlerdi.

Tıbbi formülleri ihtiva eden bir akrâbâzîn, herhangi bir terkibe dâhil olmayan ve tek başına kullanılan ilaçları “müfred” başlığı altında ele alırdı. Macun hâlinde kullanılan tiryaklar, bağırsak hastalıklarını tedavi etmede kullanılan lavmanlar ve müshiller, bugünkü dilde pastil olarak ifade edebileceğimiz akrâs ilaçları, farklı şekillerde elde edilen tozlar, türlü merhemler, şuruplar, fitiller, yağlar, ilaçlı bezler olarak hazırlanan yakılar, fitiller, göz ve kulak damlaları, haplar, zehirler ve panzehirler farklı farklı bölümler hâlinde işlenirdi. Hâliyle tüm ilaçların hangi dozda ve ne zaman alınacağı, muhtemel yan etkileri de

akrâbâzînlerde işlenen konulardı. İbn-i Sina’nın meşhur *El-Kanun Fi’t-Tıb* eseri başta olmak üzere muhtelif pek çok kitapta akrâbâzîne misal olacak bölümler olsa da İslâm tarihindeki ilk müstakil akrâbâzîn, Abbasî halifesi Mütevekkil zamanında kaleme alınmıştır. Cündişâpûr Bîmâristanı’nda tabiplik yapan Sâbûr bin Sehl el-Kûsec aynı zamanda çok başarılı bir eczacıydı ve terkipleriyle şöhret bulmuştu. Sâbûr’un *Kütâbü’l-Akrâbâzîni’l-Kebîr* adlı eseri asırlar boyu pek çok tabibin, eczacının ve şifacının temel eseri olarak kullanıldı. Sonraki yıllarda İslâm âleminde şöhret bulmuş bazı tabip ve eczacılar da akrâbâzîn türünde eserler kaleme aldılar elbette.

Osmanlı Devleti’nde de akrâbâzînler yazıldı. Sabuncuoğlu Şerefeddin başta olmak üzere birçok eczacının telif ettiği akrâbâzînler, Osmanlı’nın şifa kültürünü inşa etti.

Akrâbâzînler, geleneksel tıp ilminin temel kitaplarıydı ve çağlar boyu insanlar tarafından oldukça büyük ilgi gördü. Cenab-ı Allah’ın otlara, toprağa, suya ve havaya bahşettiği nazif şifayı arayıp bulan o eski âlimler sayesinde bugünkü tıp bilimi inşa edilmiş oldu.

**Fuzûlî dehrden kâm almak olmaz olmadan giryân.
Sadef su almayınca ebr-i nîsândan güher vermez.**

Fuzûlî (Mehmed)

*Ey Fuzûlî, gözyaşı dökmeden bu devranda maksada erişilemez.
Nitekim sedef de nisan bulutundan su almayınca inci vermez.*

